

BÖLÜM 13

EVDE HASTA BAKIMINDA YARA İYİLEŞME SÜRECİ VE BESLENME FAKTÖRÜ

İlyas ÜN¹
Ertuğrul SARI²

GİRİŞ

Evde yara bakımı, kronik ya da akut yara durumları olan hastaların, hastane dışı ortamda; genellikle hasta yakınları, bakım verenler ve evde sağlık hizmeti profesyonelleri tarafından verilen hizmetleri ifade eder (1). Özellikle yaşlanan nüfus ve kronik hastalıkların artması ile evde yara bakım modeli artan bir öneme sahiptir. Evde yara bakımının temel odağı, hastanın yaşam kalitesini artırmak ve komplikasyonları önlemek için yara yönetimini hasta ve bakım veren çevresi içinde yürütmektir (2). Yara bakımının ev ortamında sağlanması hem hastaya hem de bakım verenlere esneklik sunmasıyla maliyet etkin çözüm olarak dikkat çekmektedir. Burada kronik yaralar, örneğin basınç yaraları, diyabetik ayak yaraları gibi uzun süre iyileşmeyen yaralar başta olmak üzere yaraların evde doğru şekilde yönetilmesi, hastaların hareket kabiliyetini koruması, ağrının kontrolü, enfeksiyon riskinin azaltılması açısından hayati önem taşır (3).

Evde yara bakımında temel hedef, yaranın iyileşme sürecini hızlandırmak ve yaranın komplikasyonlara yol açmasını engellemektir. Bu bağlamda, yara bakımı multidisipliner bir yaklaşım gerektirir; yara değerlendirmesinden tedavi stratejilerinin oluşturulmasına, beslenme takibinden enfeksiyon kontrolüne kadar geniş bir yelpazede uzmanlık ve koordinasyon şarttır. Evde yara bakımının yönetimindeki etkili stratejiler, hastaların yaşam kalitesinde ve klinik sonuçlarda önemli iyileşmeler sağlamaktadır (4).

¹ Öğr. Gör. Dr., Trabzon Üniversitesi, Tonya Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, ilyasun@trabzon.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6561-8886

² Öğr. Gör., Trabzon Üniversitesi, Tonya Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, ertugrulsari@trabzon.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1408-7915

yara iyileşme sürecini hızlandırarak sağlık sistemine olan yükü azaltacak hem de hastaların yaşam kalitesini artırarak toplumsal düzeyde önemli faydalar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Dal, Ü., Bulut, H. & Demir, S. G. Cerrahi girişim sonrası hastaların evde yaşadıkları sorunlar. *Bakırköy Tıp Dergisi*. 2012; 8(1): 34–40.
2. Özkaya, H. & Korkmazer, B. Evde bakım hastalarında bası yaralarının takibi ve tedavisi. In: Çayır, Y., Çubukçu, M. (Eds.). *Aile Hekimliğinde Evde Bakım*. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2022. p. 38–42.
3. Harrison, M. B., VanDenKerkhof, E. G., Hopman, W. M. et al. Community-dwelling individuals living with chronic wounds: Understanding the complexity to improve nursing care. A descriptive cohort study. *Clinical Nursing Studies*. 2013; 1(2): 43–55.
4. Afonso, E., Borges, D., Furtado, K. et al. Managing patients with pressure ulcers. *IntechOpen*. 2020; p. 1–15.
5. Stechmiller, J., Cowan, L., Whitney, J. D. et al. Guidelines for the prevention of pressure ulcers. *Wound Repair and Regeneration*. 2008; 16(2): 151–168.
6. Han, G. & Ceilley, R. Chronic wound healing: A review of current management and treatments. *Advances in Therapy*. 2017; 34: 599–610.
7. Mahmood, T., Qadir, K. & Hussein, M. Relationship between characteristics of the wound and healing duration among patients treated during home-visits. *Archives of Razi Institute*. 2022; 78(4): 1323–1332.
8. Hao, P., Burnouf, T., Chiang, C. W. et al. Enhanced diabetic wound healing using platelet-derived extracellular vesicles and reduced graphene oxide in polymer-coordinated hydrogels. *Journal of Nanobiotechnology*. 2023; 21(1): 2068.
9. Raizman, R., Hill, R. & Woo, K. Prospective multicenter evaluation of an advanced extracellular matrix for wound management. *Advances in Skin & Wound Care*. 2020; 33(8): 1–8.
10. Kökcü, Ö. D. & Önen, S. Basıncı yarısı takip ve tedavisinde kullanılan ölçekler. *[Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi]*. 2020; 24(3): 199–208.
11. Lien, A. S., Lai, C., Wei, J. et al. A granulation tissue detection model to track chronic wound healing in DM foot ulcers. *Electronics*. 2022; 11(16): 2617.
12. Schnalzer, B., Huber, S., Sumerauer, I. et al. Evidence-based mobile wound application to support professionals in state-of-the-art chronic wound treatment. *Studies in Health Technology and Informatics*. 2022; 294: 354–361.
13. Nowicki, J. L., Mullany, D., Spooner, A. et al. Are pressure injuries related to skin failure in critically ill patients? *Australian Critical Care*. 2018; 31(5): 257–263.
14. Ayello, E., Baranoski, S., Kerstein, M. et al. Wound debridement. In: Baranoski, S., Ayello, E. A. (Eds.). *Wound Care Essentials: Practice Principles*. Springhouse, PA: Lippincott Williams & Wilkins; 2004. p. 122.
15. Mutlu, S. & Yılmaz, E. Yara yönetiminde yenilikçi yaklaşımlar. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019; 8(4): 481–494.
16. Köklü, D. A. K. & Çankal, P. D. Yara iyileşmesini etkileyen faktörler içerisinde beslenmenin yeri. *Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*. 2013; 23: 1–6.
17. Kurtuluş Tosun, Z. & Bölüktaş, R. P. Yoğun bakım ünitelerindeki yaşlı hastalarda bası yarısı prevalansı ve etkileyen faktörler. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*. 2015; 19(2): 43–53.
18. Özyürek, P. & Van Giersbergen, M. Basıncı yarısı. In: Eti Aslan, F., Olgun, N. (Eds.). *Yoğun Bakım Seçilmiş Semptom ve Bulguların Yönetimi*. Ankara: Akademisyen Kitabevi; 2016. p. 181–320.
19. Hommel, A. & Tomlinson Santy, J. Pressure injury prevention and wound management. In: Hertz, K., Tomlinson Santy, J. (Eds.). *Fragile Fracture Nursing: Holistic Care and Management of*

- the Orthogeriatric Patient*. Cham: Springer Open; 2018. p. 85–94.
20. Bowers, S. & Franco, E. Chronic wounds: Evaluation and management. *American Family Physician*. 2020; 101: 159–166.
 21. Saltoğlu, N., Kılıçoğlu, Ö., Baktıroğlu, S. et al. Diyabetik ayak yarası ve enfeksiyonunun tanısı, tedavisi ve önlenmesi: Ulusal uzlaşısı raporu. 2015.
 22. Eroğlu, N. Diyabetli hastalarda diyabetik ayak sorunlarının yaşam kalitesine etkisi: Sistematik inceleme. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*. 2018; 1(2): 19–22.
 23. Söylemez, M. S., Özkan, K., Kılıç, B. et al. Intermittent negative pressure wound therapy with instillation for the treatment of persistent periprosthetic hip infections: A report of two cases. *Therapeutics and Clinical Risk Management*. 2016; 12: 161–166.
 24. Mouës, C. M., van den Bemd, G. J. C. M., Heule, F. et al. Comparing conventional gauze therapy to vacuum-assisted closure wound therapy: A prospective randomised trial. *Journal of Plastic, Reconstructive & Aesthetic Surgery*. 2007; 60(6): 672–681.
 25. Güneş, A. E., Eren, M. A. & Sabuncu, T. Negatif basınçlı yara tedavisinin diyabetik ayak ülseri iyileşmesi üzerine etkileri: Tek merkez deneyimi. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2019; 16(1): 148–153.
 26. Soares, M. O., Dumville, J. C., Ashby, R. L. et al. Methods to assess cost-effectiveness and value of further research when data are sparse: Negative-pressure wound therapy for severe pressure ulcers. *Medical Decision Making*. 2013; 33(3): 415–436.
 27. Gökçe, E. & Arslan, S. Cerrahi hemşireliğinde evde bakım. *Sağlık Araştırmaları Dergisi*. 2024; 1(2): 119–129.
 28. Aksoy, G., Kanan, N. & Akyolcu, N. *Cerrahi Hemşireliği I*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi; 2012.
 29. Acar, E. Z. & Fındık, Ü. Y. Ameliyat sonrası hastaların evde yaşadıkları sorunlar ve ameliyat sonrası hastaların evde yaşadıkları sorunların hastalık algısına etkisi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2021; 37(3): 197–206.
 30. Wallace, H. A., Basehore, B. M., Zito, P. M. Wound healing phases. In: Stat Pearls. Treasure Island (FL): Stat Pearls Publishing. 2023 Jun 12 [updated]. Available online: www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470443
 31. Adderly, U. National Wound Care Strategy Programme update: wound care product classification. *Wounds UK*. 2024; 20(1).
 32. Gray, T. A., Rhodes, S., Atkinson, R. A., et al. Opportunities for better value wound care: a multiservice, cross-sectional survey of complex wounds and their care in a UK community population. *BMJ Open*. 2018; 8(3): e019440.
 33. Seth, I., Lim, B., Cevik, J., et al. Impact of nutrition on skin wound healing and aesthetic outcomes: a comprehensive narrative review. *JPRAS Open*. 2024; 39: 291–302.
 34. Quain, A. M., Khardori, N. M. Nutrition in wound care management: a comprehensive overview. *Wounds: A Compendium of Clinical Research and Practice*. 2015; 27(12): 327–335.
 35. Ghaly, P., Iliopoulos, J., Ahmad, M. The role of nutrition in wound healing: an overview. *British Journal of Nursing*. 2021; 30(5): S38–S42.
 36. Hill, B., Mitchell, A., Szydlowska, A., et al. The role of nutrition in wound healing and implications for nursing practice. *British Journal of Nursing*. 2025; 34(4): S39–S42.
 37. Guo, S. A., DiPietro, L. A. Factors affecting wound healing. *Journal of Dental Research*. 2010; 89(3): 219–229.
 38. Wilkinson, E. A. Oral zinc for arterial and venous leg ulcers. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. 2014; (9).
 39. Brown, K. L., Phillips, T. J. Nutrition and wound healing. *Clinics in Dermatology*. 2010; 28(4): 432–439.
 40. Arnold, M., Barbul, A. Nutrition and wound healing. *Plastic and Reconstructive Surgery*. 2006; 117(7S): 42S–58S.
 41. Cederholm, T., Bosaeus, I. Malnutrition in adults. *New England Journal of Medicine*. 2024; 391(2): 155–165.
 42. Rosenberg, J., Wichter, K., Weintraub, R. Concept note–Malnutrition. *Harvard Medical School*.

2015; 1–24.

43. Elia, M., Russell, C. A. Combating malnutrition: recommendations for action. Report from the advisory group on malnutrition, led by BAPEN. *British Association for Parenteral and Enteral Nutrition*. 2009.
44. Litchford, M. D., Dorner, B., Posthauer, M. E. Malnutrition as a precursor of pressure ulcers. *Advances in Wound Care*. 2014; 3(1): 54–63.
45. Mziray, M., Nowosad, K., Śliwińska, A., et al. Malnutrition and fall risk in older adults: a comprehensive assessment across different living situations. *Nutrients*. 2024; 16(21): 3694.
46. Collins, N. Protein and wound healing. *Advances in Skin & Wound Care*. 2001; 14(6): 288–289.
47. Barchitta, M., Maugeri, A., Favara, G., et al. Nutrition and wound healing: an overview focusing on the beneficial effects of curcumin. *International Journal of Molecular Sciences*. 2019; 20(5): 1119.
48. Gogia, P. P. Physiology of wound healing. *Clinical Wound Management*. 1995; 8–12.
49. European Pressure Ulcer Advisory Panel, National Pressure Injury Advisory Panel, Pan Pacific Pressure Injury Alliance. Prevention and treatment of pressure ulcers/injuries: clinical practice guideline. 2019. Available online: <https://static1.squarespace.com/static/6479484083027f25a6246fcb/t/6553d3440e18d57a550c4e7e/1699992399539/CPG2019edition-digital-Nov2023version.pdf>
50. McCance, R. A., Widdowson, E. M. McCance and Widdowson's The Composition of Foods. *Royal Society of Chemistry*. 2014.
51. Molnar, J. A., Underdown, M. J., Clark, W. A. Nutrition and chronic wounds. *Advances in Wound Care*. 2014; 3: 663–681. doi:10.1089/wound.2014.0530.
52. Penny, H., Flores, R., Pennington, E., et al. The role of macronutrients and micronutrients in wound healing: a narrative review. *Journal of Wound Care*. 2022; 31(Sup5): S14–S22.
53. Stechmiller, J. K. Understanding the role of nutrition and wound healing. *Nutrition in Clinical Practice*. 2010; 25: 61–68.
54. Chagas, C. E., Borges, M. C., Martini, L. A., et al. Focus on vitamin D, inflammation and type 2 diabetes. *Nutrients*. 2012; 4: 52–67. doi:10.3390/nu4010052.
55. Osman, S., Amin, Z. A. The effect of vitamin K on the wound healing process in rat skin achieved by common wound dressing agents. *Zanco Journal of Medical Sciences*. 2020; 24(1): 107–116.
56. Pazyar, N., Houshmand, G., Yaghoobi, R., et al. Wound healing effects of topical vitamin K: a randomized controlled trial. *Indian Journal of Pharmacology*. 2019; 51(2): 88–92.
57. Erdman, J. W. Jr., Macdonald, I. A., Zeisel, S. H. (eds). Present Knowledge in Nutrition. John Wiley & Sons. 2012: 540–553.
58. Roohani, N., Hurrell, R., Kelishadi, R., et al. Zinc and its importance for human health: an integrative review. *Journal of Research in Medical Sciences*. 2013; 18: 144–157.
59. Atiyeh, B. S., Hayek, S. N. Moisture and wound healing. *Journal des Plaies et Cicatrisation*. 2005; 9: 7–11.
60. Ousey, K., Cutting, K. F., Rogers, A. A., et al. The importance of hydration in wound healing: reinvigorating the clinical perspective. *Journal of Wound Care*. 2016; 25(3): 122–130.